

**INVESTITSION FAOLIYAT VA IQTISODIYOTDA RIVOJLANTRISHDAGI
O'RNI**

Saidova Gulnora Amonovna
Tashkent davlat texnika universiteti
Katta o'qituvchi

Annotatsiya: Mazkur maqolada investitsiya va investitsiya faoliyati tushunchasining mazmunmohiyati, uning subyektlari hamda investitsiya va investitsiya faoliyati turlarining xalqaro va milliy huquqiy hujjatlar asosidagi tahlilini o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: Investitsiya, investitsion faoliyat, investitsion faoliyat subyektlari, kapital investitsiya, moliyaviy investitsiya, real investitsiya.

Bugungi iqtisodiy globallashuv jarayonida investitsion faoliyat har bir davlat iqtisodiyotida muhim ahamiyatga ega element hisoblanadi. Boisi mazkur faoliyat mamlakatda sanoat ishlab chiqarish darajasini kengaytirishga va rivojlantirishga, iqtisodiyotning barqaror hamda progressiv o'sishiga xizmat qiladi. Shu bois investitsion faoliyatni qo'llab-quvvatlovchi har bir davlat o'zining bu boradagi aniq maqsadlarini ifodalovchi yo'l xaritasini ishlab chiqadi. Xususan, mamlakatimizda ham investitsiyalarni turli sohalarga jalb etish, ularning oqimini kengaytirish, investitsion faoliyatni rag'batlantirish bo'yicha turli reja va dasturlar ishlab chiqildi. Bu o'rinda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 – 2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmonini ta'kidlab o'tish joiz. Mazkur farmonda mamlakatimizda investitsiya jozibadorligini oshirishni, biznes muhitini yaxshilashni nazarda tutuvchi aniq rejalar o'z ifodasini topgan. Bular qatorida mahaliy va xorijiy investorlarga O'zbekistonning investitsiyaviy salohiyatini namoyon etishga hamda mahalliy va xorijiy investorlar bilan o'zaro muloqotni yo'lga qo'yishga qaratilgan "Toshkent xalqaro investitsiya forumi"ni har yili o'tkazishni yo'lga qo'yish alohida e'tirofga ega. Investitsion faoliyatning rivojlanishini ko'zlovchi mazkur harakatlar uning mazmun-mohiyati va ahamiyatini to'liq tushunish hamda yoritib berishni taqozo etadi. Investitsion faoliyat tushunchasi investitsiya hamda investor kabi

tushunchalarga asoslangan bo'lib, bu bo'yicha to'liq tasavvurga ega bo'lish uchun dastlab mazkur tushunchalar haqida so'z yuritish maqsadga muvofiq hisoblanadi. "Investitsiya" atamasi lotincha so'zdan olingan bo'lib, "invest", ya'ni "qo'yilma" degan ma'noni anglatadi. Umuman olganda, investitsiya deganda foyda olish yoki boshqa foydali maqsadga erishish uchun tadbirkorlik yoki boshqa faoliyatga jalb qilinadigan pul mablag'lari, qimmatli qog'ozlar, moddiy va nomoddiy boyliklar, shu jumladan, mol-mulkka bo'lgan huquqlar nazarda tutiladi.

Investitsiya tushunchasiga ko'plab xorijiy adabiyotlarda turlicha ta'rif berib o'tilgan. Xususan, ba'zi iqtisodiy adabiyotlarda investitsiyaga nisbatan foyda olish maqsadida muayyan sohaga joylashtirilgan kapital sifatida qaralsa, boshqalarida investitsiya bu asosiy kapitalni ko'paytirish maqsadida xo'jalik faoliyatiga kiritiladigan har qanday aktivlar deb ta'riflanadi.

Y.Mitskevichning fikricha, investitsiya bu daromad olish yoki ijtimoiy samaraga erishish maqsadida moddiy va moliyaviy vositalarni, shuningdek, mol-mulkka hamda intellektual mulkka bo'lgan huquqlarni turli faoliyat obyektlariga qo'yilma sifatida jalb qilishdir. P.Vaxrin ham investitsiya tushunchasiga ta'rif berar ekan, unga kapitalni joylashtirish usuli sifatida qarab, bu orqali kapitalni saqlash yoki uning asl qiymatini oshirish hamda ijobiy hajmdagi daromadga ega bo'lish ekanligini ta'kidlaydi.

Bir qancha o'zbek iqtisodchi olimlari xususan, A.Vahabov, Sh.Xajibakiyev, N.Muminovlar investitsiyaning mazmun-mohiyati bo'yicha quyidagi fikrlarni ilgari suradi: "Investitsiyalar – foyda olish yoki ijobiy ijtimoiy samaraga erishish maqsadida tadbirkorlik obyektlariga va boshqa faoliyat turlariga qo'yiladigan pul mablag'lari, banklarning maqsadli omonatlari, aksiyalar, boshqa qimmatli qog'ozlar, texnologiyalar, mashinalar, uskunalar, litsenziyalar, kreditlar, har qanday boshqa mol-mulk yoki mulkiy huquqlar, intellektual boyliklardir". G'arb olimlari jumladan, U.Sharp, G.Aleksander, J. Beylilar investitsiya tushunchasiga "bu kelajakda daromad olish uchun bugun o'zingdan ajratilishi kerak bo'lgan kapitaldir" - deya izoh beradilar.

Investitsiya tushunchasiga ba'zi bir xalqaro ko'p tomonlama shartnomalarda ham ta'rif berib o'tilgan bo'lib, xususan, 1997-yilda qabul qilingan Investorlar huquqlarini himoya qilish to'g'risidagi Moskva konvensiyasining 1-moddasiga muvofiq investitsiya bu

investorlar tomonidan foyda olish yoki ijtimoiy samaraga erishish maqsadida moliyaviy va moddiy vositalarni shuningdek, mol-mulkka hamda intellektual mulkka bo'lgan huquqlarni agar ular mazkur shartnomaga a'zo davlatlarning milliy qonunchiligiga ko'ra muomiladan chiqarilmagan yoki muomilada bo'lishi cheklanmagan bo'lsa, turli faoliyat obyektlariga jalb qilishdir. "Ko'p tomonlama investitsiya kafolatlari agentligi tashkil etish to'g'risida"gi 1985-yildagi Seul konvensiyasida investitsiya tushunchasiga izoh berilmagan bo'lsada, investitsiyalarning uch asosiy belgisi ko'rsatib o'tilgan. Bunda avvalo, konvensiya a'zolari investitsiyalarni pul qo'yilmasi tarzida yoki natura shaklida amalga oshirilishi lozimligidan kelib chiqib harakat qiladilar.

Demak, mazkur Konvensiya bo'yicha xizmat ko'rsatish investitsiya sifatida e'tirof etilmaydi. Investitsiyalarning keyingi belgisi shundan iboratki, Konvensiya investitsiyalarni o'rta muddatli yoki uzoq muddatli shuningdek, uzoq muddat davomida amalga oshirilishi lozimligini ko'zlaydi. Uchinchi belgi esa kapital qo'yilmalarini amalga oshirish jarayonida tadbirkorlik riskining mavjud ekanligi, ya'ni investitsiya kiritishda foyda olish bilan bir qatorda moliyaviy zarar ko'rish xavfining ham mavjudligidir.

Xulosa qilib aytganda, investitsiya faoliyati bu har qanday jismoniy va yuridik shaxslar, shuningdek xorijiy davlat fuqarolari va yuridik shaxslari kabi investitsiya subyektlari tomonidan daromad olish, mavjud kapitallarni ko'paytirish yoki boshqa foydali natijalarga erishish maqsadida turli faoliyat sohalariga kapitallarni joylashtirish va ularni boshqarish yuzasidan amalga oshiriladigan amaliy harakatlar majmuidir. Shu nuqtai nazardan aytish joizki, investitsiya faoliyat tushunchasining mazmunida investitsiyalash maqsadi, obyekti va uning yo'nalishlari, investitsiyalash bilan bog'liq tashkiliy-huquqiy harakatlar va nihoyat, muayyan ijobiy samara (foyda) olish motivi yotadi. Investitsiya faoliyatining tasniflanishi esa investorlar tomonidan kapital qo'yilamalarning maqsadini hamda obyektini aniqlashda, kapital qo'yilayotgan soha yuzasidan aniq tassavurga ega bo'lishga, ular xususida kengroq obyektiv ma'lumotlar olishga imkon beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Ендовицкий Д.А. Комплексный анализ и контроль инвестиционной деятельности: методология и практика / Д.А. Ендовицкий; подред. Л.Т. Гиляровской. М: Финансы и статистика, 2011, изд. №2, 400с.

2. Швандар В. А. Базилевич А. И. Управление инвестиционными проектами - М.: ЮНИТИ, 2017. - 444 с.

3. Шарп У.Ф., Александр Г.Д., Бейли Д.В. Указ. соч. – С. 1035.

4. Нешиной А.С. Инвестиции: Учебник. 4-е изд. М.: Дашков и К°, 2006. С. 372.

5. Vaxabov A.V., Xajibakiyev Sh.X, Muminov N.G. Xorijiy investitsiyalar. O'quv qo'llanma. T.: «Moliya». 303 b.

